

Diskussion om praktiska juristutbildningen. : Inledningsanföranden vid nord...

Ahrnborg, Bertil

27 A a B qv.

National Library
of Sweden

27 B3 B

Jurid.
Nellm
4

Särtryck

DISKUSSION
OM DEN PRAKTISKA JURISTUTBILDNINGEN

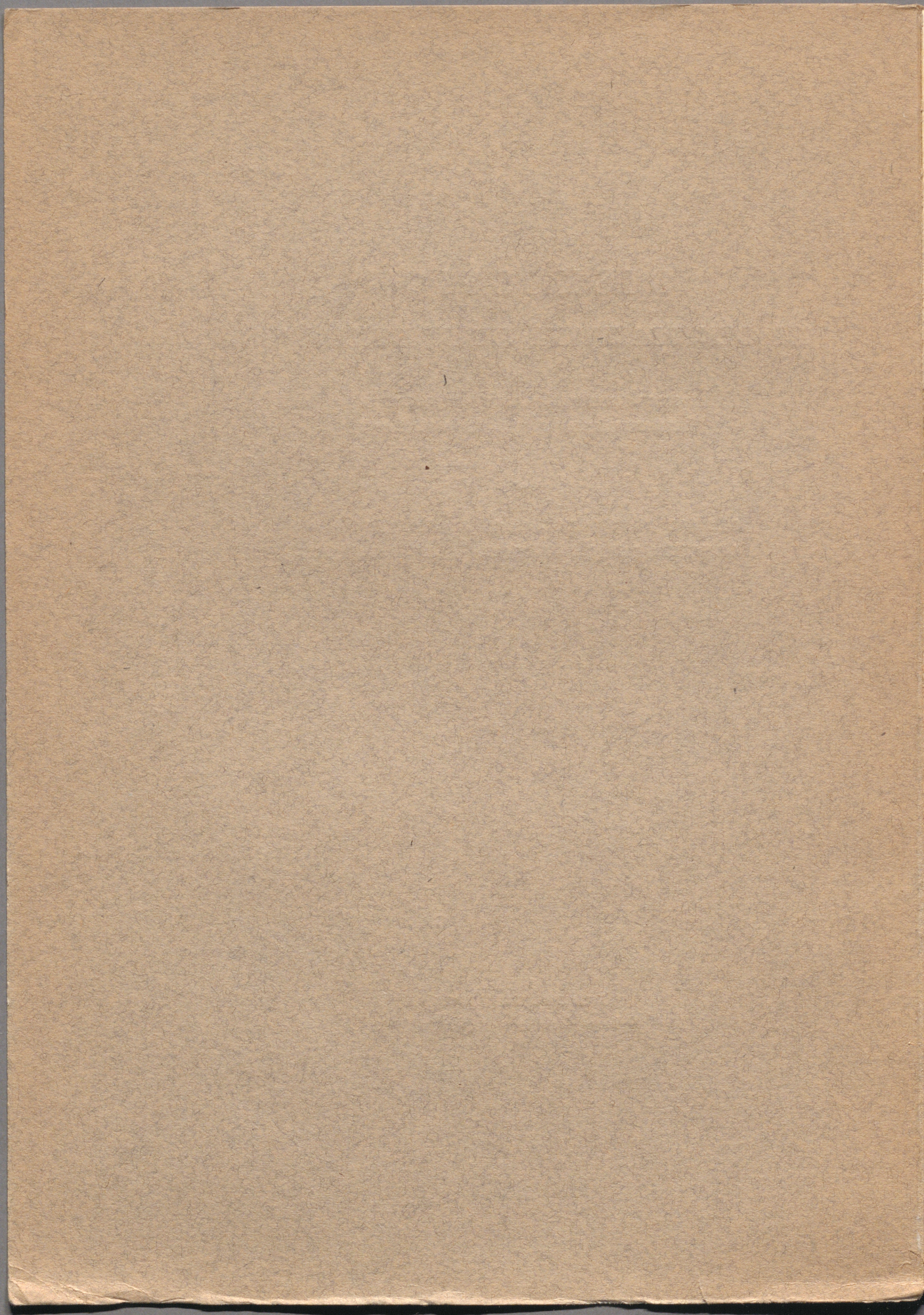
INLEDNINGSANFÖRANDE VID NORDISKA
JURISTSTÄMMAN I STOCKHOLM SEPT. 1926

AV

BERTIL AHRNBORG - CARL JACOB ANDERSEN
LAURI BORENIUS - HOLGER ALGREEN-USSING

STOCKHOLM 1926
ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

DISKUSSION OM DEN PRAKTISKA JURISTUTBILDNINGEN.

INLEDNINGSANFÖRANDEN.

Advokaten BERTIL AHRNBORG, Stockholm:

Juridik är icke blott teori utan också praktik. Inom rättsväsendet gäller kanske i högre grad än inom något annat område av den moderna kulturen, att "grå är all teori, blott livets friska träd är grönt". Icke så att förstå som skulle inom rättsväsendet det vetenskapliga tänkandet vara av underordnad betydelse; tvärtom, en fast timrad vetenskaplig stomme är i vår tid en av de viktigaste förutsättningarna för utbyggandet och vidmakthållandet av en rättsordning, som svarar mot samhällsutvecklingens krav. Men juristen får aldrig vara allenast teoretiker, rättsavgörandena kunna icke härledas ur abstrakta formler genom än så skickliga resonnemang och spekulationer. De måste hämtas ur det levande livet, som därför är för juristen ett arbetsobjekt viktigare än lagboken och de vetenskapliga avhandlingarna. Låt vara att i viss utsträckning en växelverkan alltid äger rum mellan teori och praxis; i stort sett går livet — rättslivet liksom annat liv — sin egen väg, och det är lagstiftningens liksom vetenskapens uppgift att följa med, iakttaga vad som sker i det som synes ske, och att bringa reda och ordning i det väldiga, ständigt framväxande materialet. I utbildningen för juristens yrke kräver därför arbetet med och i den juridiska praxis en betydande plats. Nu mer än förr, ty vår tids utilitaristiska läggning och allmänt praktiska inriktning göra sig gällande också inom rättsväsendet. Praktisk erfarenhet och omdömesförmåga äro för en modern jurist icke mindre viktiga egenskaper än lagkunskap; ja, ur viss synpunkt viktigare, ty kunskaper kunna i regel lättare förvärfvas än praktisk duglighet.

Det ämne, varom dagens diskussion skall röra sig, bör sålunda vara ägnat att tillvinna sig de unga juristernas och juris studerandenas intresse, och jag hoppas, att deltagandet i diskussionen skall vittna om förefintligheten av ett dylikt intresse hos deltagarna i vår juriststämma. Min uppgift som inledare skall jag utföra genom att dels lämna en kortfattad skildring av hur den praktiska juristutbildningen för närvarande är organiserad, med huvudvikt lagd på svenska förhållanden, dels tillfoga några personliga synpunkter på de reformer, som kunna ifrågakomma för åstadkommande av en förbättring härav i vissa avseenden.

Då man talar om praktiska juristutbildningen, tänker man i regel endast på den utbildning de unga juristerna erhålla genom tjänstgöring vid domstolar, å advokatkontor o. s. v. I det här sammanhanget bör man dock även taga med den del av den akademiska undervisningen, som går ut på att giva de juris studerande förmåga av självständigt juridiskt arbete. Alla undervisningsformer, som kräva av eleven en aktiv insats, såsom deltagande i juridiska diskussioner, författande och försvarande av uppsatser, vare sig ämnet är hämtat ur teori eller praxis, innebära en skolning för praktiska värv och en viktig förberedelse för den praktiska tjänstgöringen.

Det land, som står främst i fråga om praktisk utbildning av de unga juristerna, torde vara Tyskland — förvånande nog tycker väl många, som gjort bekantskap med tysk juridik endast genom långa och grundliga teoretiska avhandlingar. Under några månaders studievistelse i Heidelberg för ett år sedan, hade jag tillfälle att sätta mig rätt väl in i hithörande förhållanden, och jag måste bekänna, att jag blev lika överraskad som imponerad av det praktiska grepp tyskarna fått över den juridiska utbildningen. Detta gör sig i högsta grad gällande redan i den akademiska undervisningen. De föreläsningar jag bevistade — huvudsakligen i civilrätt — voro mycket klara och lättfattliga, och professorerna läto sig angeläget vara att åskådliggöra snart sagt varje rättssats, varje distinktion med exempel ur det praktiska livet. En av dem, en son till den berömde romanisten Mitteis, gick i mitt tycke t. o. m. väl långt i åskådliggörande och förenkling av problemen, och hans föreläsningar verkade ibland mer skämtsamma kåserier än akademiska föreläsningar, men han var en fascinerande talare, som lockade överfullt hus och var avgudad av studenterna.

Emellertid ligger icke huvudvikten i den tyska universitetsundervisningen på föreläsningarna. Det viktigaste ifråga om dem är, att man antecknar sig för vissa föreläsningsserier ("Vorlesungen belegen") och ordentligt betalar sin tribut för dem. Mycket viktigare och mycket livligare är deltagandet i seminarieövningarna. Varje vecka brukar professorn utdela en uppgift, nästan alltid ett verkligt eller fingerat rättsfall, och varje elev måste under den termin han deltagar i övningarna skriva någon eller några uppsatser över ett dylikt ämne. Det var ett sant nöje att bevista dessa övningar, där professorn ofta fick slåss som ett lejon för att försvara sina åsikter mot talföra och kvicktänkta juristämnen.

Starkast framträder strävandet efter praktisk utbildning i själva anordningen av den viktigaste juridiska examen, "die grosse Staatsprüfung" eller "Gerichtsassessorexamen". Den blivande juristen har att välja mellan denna och juris doktorsgraden. Den senare är blott avsedd för dem, som vilja gå den vetenskapliga vägen, och giver betydligt lägre kompetens för statstjänst än den förra. En juris doktor kan sålunda med stöd av sin grad bli va varken domare eller advokat, ett till synes egendomligt förhållande, som dock finner sin förklaring i studiegrenarnas helt olika karaktär. Juris doktorsgraden

förutsätter i regel allenast fyra års universitetsstudier, avslutade med en efter svensk måttstock skäligen enkel avhandling. Gerichts-assessorexamen kräver betydligt längre tid och innefattar en mycket vidlyftig och sträng praktisk tjänstgöring. De egentliga universitetsstudierna taga tre, högst fyra år och avslutas med "Referendar-examen". Därefter får den unge referendaren ägna sig åt en "Vorbereitungsdienst", som till tiden varierar något i de olika staterna, men måste vara minst tre år (i Preussen t. ex. minst fyra år). Denna tjänstgöring är uppdelad på olika institutioner, underrätter, överrätter, advokatkontor, administrativa verk m. fl., och det är noga föreskrivet hur många månaders arbete på varje plats, som erfordras. Efter avslutandet av "Vorbereitungsdienst" följer slut-examen, vars viktigaste del utgöres av skriftliga behandlingar av processakter, men i vilken också ingår en muntlig examen. Varken vid referendarexamen eller Gerichtsassessorexamen fästes större vikt vid minneskunskaper utan framför allt vid omdömesförmåga och tankeskärpa. "När referendarerna komma tillbaka från sin praktiska tjänstgöring, ha de glömt vem von Savigny är", sade en framstående professor till mig, "men ger man dem ett rättsfall att knäcka, så lyckas de oftast mycket bra".

Av de nordiska länderna är det endast Finland, som infört obligatorisk praktisk tjänstgöring i den juridiska examensutbildningen, i det att studenterna ålagts att under minst en termin "vara underdomare å ting följaktiga". I övrigt företer utbildningen stor likhet med den svenska, såväl ifråga om anordnande av skriftliga prov under studietiden som ifråga om s. k. tingstjänstgöring efter examen. Jag återkommer härtill senare.

I Danmark, Norge och Sverige äger den egentliga praktiska utbildningen rum efter examen, men det är i viss utsträckning sörjt för att de studerande redan under universitetstiden få en inblick i det praktiskt-juridiska arbetet. I Sverige ingår i examensstudierna en s. k. praktisk kurs, "avsedd att göra de studerande förtrogna med olika slag av juridiska handlingar och att i övrigt tillhandahålla dem för studierna erforderligt åskådningsmaterial", såsom det heter i 1904 års stadga angående juridiska examina. Denna kurs kan emellertid utbytas mot fyra månaders tjänstgöring vid domstol eller hos advokat. I Danmark finnes ingen motsvarighet härtill, men det gives i allt fall tillfälle för intresserade studerande att få medverka i "Studentersamfundets Retshjelp for Ubemidlede". I Norge förekommer, såvitt jag vet, ingen praktisk utbildning i egentlig mening före examen.

I alla tre ländernas studieutbildning finnes emellertid ett mer eller mindre starkt inslag av seminarieövningar och skriftliga arbeten, ägnade att utveckla förmågan av rättstillämpning och självständigt omdöme. Ett visst mått på intresset för denna undervisningsform har man ju i anordningen av den juridiska examen. I Norge ingå i examensproven elva skrivningar, varav en över en praktisk uppgift, i Danmark fyra, av vilka två teoretiska och två med praktiska

ämnena. I Sverige finnes ingen generell föreskrift om skriftliga prov för de juridiska examina utom för licentiatexamen, utan det är beroende på varje lärares avgörande, om han vill uppställa krav på skriftligt prov vid tentamen i hans ämne. En å två lärare vid varje fakultet ha också infört denna tentamensform jämsides med det muntliga förhöret.

Efter denna summariska översikt av förhållandena i olika länder skall jag närmare ingå på den praktiska utbildningen i Sverige. Såsom nyss nämnts, förekommer i universitetsstudierna en praktisk kurs, vilken dock får utbytas mot viss tids praktisk tjänstgöring. Själv har jag begagnat mig av bägge utbildningsformerna, i det att jag under somrarna praktiserat på advokatkontor och dessutom i vanlig ordning genomgått den praktiska kursen här vid högskolan. Min erfarenhet härav är, att den praktiska tjänstgöringen är att ofantligt föredraga framför den praktiska kursen. Den senare är ju — och kan icke bliva annat — en teoretisk kurs, till sin läggning föga skiljande sig från de vanliga föreläsningarna. Läraren, visserligen en praktiserande jurist, demonstrerar det juridiska åskådningsmaterialet, protokoll, testamenten, avtal etc. och eleverna se på. Detta må vara en i och för sig nyttig förberedelse till praktiken, men ingalunda tillräcklig sådan ens under studietiden. Först på advokatkontoret eller i domstolskansliet får den blivande juristen ett begrepp om den juridiska verkligheten. Låt vara att han i början blir föga mer än en springpojke hos advokaten eller ett skrivbiträde hos domaren, han får dock en inblick i hur det juridiska maskineriet arbetar, lär sig de enklaste handgreppen och börjar så småningom fatta "tingens inre väsen".

Den egentliga praktiska utbildningen begynner emellertid först efter examen. För de främmande deltagarna bör det kanske nämnas, att jag med examen avser juris kandidatexamen, vilken ensam giver kompetens att erhålla förordnande som domare och att vinna inträde i Sveriges Advokatsamfund. Enligt studiehandboken beräknas studietiden för juris kandidatexamen till 9 terminer, alltså $4\frac{1}{2}$ år, men i regel tager examen längre tid, 5 å $5\frac{1}{2}$ år i genomsnitt, skulle jag tro. Dessutom hava vi, som bekant, kansliexamen, vilken tager 2 å $2\frac{1}{2}$ år, och som berättigar till inträde i statsförvaltningens tjänst. I denna examen ligger tyngdpunkten på de statsvetenskapliga ämnena, varemot den egentliga juridiken behandlas ganska summariskt.

Av ålder har det i Sverige ansetts tillhöra den fullständiga juridiska utbildningen att efter examen tjänstgöra några år hos en häradshövding, d. v. s. underdomaren på landet, och avsluta denna tjänstgöring med att under någon tid självständigt uppehålla domarebefattningen. En antydan om detta bruk finnes t. ex i ett Kungl. brev av 1758, vari "de, som till biträde eller egen information följa häradshövdingarna på tingen" förbjudas att uppträda som advokater vid själva tingen. Att den praktiska juristutbildningen sålunda kommit att förläggas uteslutande till lantdomstolarna och icke

jämväl till stadsdomstolarna, beror på den väsentligt olika anordningen av lant- och stadsdomstolar (häradsrätter på landet och rådhusrätter i städerna). Då jag ej är säker på att alla deltagarna känna till vår domstolsorganisation, skall jag nämna några ord härom för bättre förståelse av vad jag i det följande har att säga. Häradsrätterna äro i realiteten enmansdomstolar, ehuru förstärkta med en lekmananämnd om 12 personer. Praktiskt sett utövar häradshövdingen ensam alla domareämbetets funktioner. Dessa innefatta icke blott rena domareuppgifter utan ock en vidsträckt befattning med den art av rättsvård, som brukar kallas *jurisdictio voluntaria*. Dit hör framför allt befattningen med fastighetsväsendet (lagfarts- och inteckningsärenden) men också en mångfald andra ärenden. Häradshövdingen är vidare konkursdomare och har, i synnerhet numera, efter tillkomsten av 1921 års konkurslag, i denna sin egenskap att på flera olika sätt övervaka och ingripa i konkursförvaltningen. Mycket viktiga uppgifter åligger slutligen häradshövdingen vid hållande av syner, d. v. s. besiktningar å fastigheter för att konstatera deras skick, fastställa ägo gränser m. m. Då häradsrättens verksamhetskrets, domsagan, i regel är ett vidsträckt område med en befolkning om 30 å 50,000 personer, inses lätt, att häradshövdingens arbete även ur kvantitativ synpunkt är ofantligt maktpåläggande.

Rådhusrätterna äro däremot kollegiala domstolar, i regel bestående av borgmästare och två rådmän. Om man bortser från de största städerna, äro rådhusrätternas verksamhetsområden betydligt mindre än häradsrätternas och omfatta i de flesta fall blott några tusen personer. Såväl det egentliga domararbetet som arbetet med *jurisdictio voluntaria* är i regel av avsevärt mindre omfattning vid rådhusrätterna än vid häradsrätterna och ger i många fall sysselsättning åt borgmästaren endast några timmar om dagen. Det skulle föra mig för långt att här ingå på skiljaktigheten i arbetssätt och arbetsförhållanden vid lant- och stadsdomstolarna, men det torde framgå av vad jag sagt, att de förra erbjuda vida bättre utbildningsmöjligheter för de unga juristerna än de senare. En faktor av mer allmän betydelse är den stora nyttan av att juristerna, som till allra största delen äro stadsbor och skola så förbliva, under någon tid få komma ut på landsbygden och lära känna lantbefolkningens levnadsförhållanden och speciellt gestaltningen av det rättsliv, som karaktäriserar landet i motsats till staden. Det är t. ex. påfallande, att fastighetsväsendet har en helt annan betydelse för den stora massan av landsbygdens innevånare än för stadsborna, och att de invecklade problem lagfarts- och inteckningsärendena vid häradsrätterna erbjuda ställa helt andra krav på domaren än motsvarande befattning med städernas tomtväsende.

Hur är då arbetet på en domsagas kansli ordnat? Ja, härom ha tidigare icke funnits några närmare bestämmelser, utan häradshövdingen har fått sköta sitt kansli såsom han funnit lämpligt. Det har varit en patriarkalisk styrelse, där man efter Olaus Petri domarregel "lagat efter lägligheten". Det har kanske varit si och så med

punktlighet och precision i en del fall, men där häradshövdingen varit av det rätta slaget, har allt gått bra och domsagans befolkning varit nöjd med sin rättsskipning. Under världskriget inträdde emellertid förhållanden, som påkallade en ändring i domsagokansliernas arbetssätt. Under den ekonomiska högkonjunkturen drogos de unga juristerna från domsagorna, där de i alla tider arbetat utan avlöning, till lönande sysslor i kristidens många kommissioner och blomstrande enskilda företag. Häradshövdingarna fingo sköta sina domsagor med ringa eller ingen hjälp, och detta kunde naturligtvis ej fortgå i längden. Så blevo statsmakterna nödsakade att inrätta avlönade tjänster vid kanslierna, s. k. förste och andre notariebefattningar, och i samband därmed måste föreskrifter givas om arbetsfördelning, tjänstgöringstid, semester m. m. Detta skedde genom utfärdandet av 1918 års domsagostadga, som visserligen underkastats många ändringar men i väsentliga delar fortfarande gäller.

Denna stadga genomförde en betydelsefull förändring i domsagjuristernas utbildning. Förut var det så, att häradshövdingens notarier under hela den $1\frac{1}{2}$ år långa utbildningstiden icke fingo utföra något som helst arbete på eget ansvar, icke ens vidimera en avskrift, men därefter erhöles domareförordnande, som på en gång gav dem häradshövdingens makt och myndighet. Nu blev i stället tjänstgöringen indelad i olika befogenhetsgrader med i vissa intervaller växande kompetens. Enligt domsagostadgan får den unge juristen börja sin bana som andre notarie, vilken befattning icke såsom sådan medför någon ämbetsbefogenhet. Redan efter ett halvt års tjänstgöring kan han emellertid förordnas till förste notarie, såvida han då uppnått 23 års ålder, och i denna egenskap har han en ganska omfattande kompetens ifråga om handläggning av enklare ärenden inom kansliet, framför allt rätt att utfärda bevis och utdrag ur domsagans handlingar och böcker och att vidtaga vissa på häradshövdingen såsom domhavande ankommande åtgärder. Efter ytterligare ett halvt år samt under förutsättning att han uppnått 24 års ålder kan han erhålla förordnande att förvalta domarämbete, såvitt angår handläggning av vissa enklare mål och ärenden, hörande under häradsrättens prövning, nämligen sådana som få handläggas vid s. k. tremansting, å vilka häradsrätten är domför med allenast tre nämndemän (minsta antal är eljes sju). De viktigaste av dessa ärenden äro lagfarts- och inteckningsärenden. För min del anser jag detta arbete med fastighetsväsendet i domsagan vara det ur utbildningssynpunkt viktigaste av allt, som den unge juristen sysslar med före "tingssittningen". Handhavandet av den ofantligt ansvarsfulla och ofta komplicerade fastighetsbokföringen giver såsom ingenting annat den förmåga av precision och osviklig noggrannhet i arbetet, som är *conditio sine qua non* för varje juridisk verksamhet, det må vara såsom domare, advokat eller ämbetsman i förvaltande verk. Handskandet med värdehandlingar till hundratusentals kronors värde är ock ägnat att skänka den säkerhet och det självförtroende, som är nödvändigt för utförande av en jurists ansvarsfulla värv.

Så kommer till slut, när man tjänat för Rachel, väl icke i sju men i två år, det fullständiga domareförordnandet, även detta förknippat med en åldersgräns, nämligen 25 år. Tiden medgiver ej, att jag närmare utvecklar domarfunktionens betydelse ur utbildnings-synpunkt. Så mycket må blott sägas, att den ej har sitt största värde i utbildandet av juridisk-tekniska färdigheter, utan just i vad jag nyss framhållit såsom karaktäristiskt för lagfarts- och in-teckningsarbetet: stärkandet av ansvarskänslan och förmågan att lita till sig själv vid viktiga avgöranden. Här gör man ofta den iakttagelse, som justitierådet Trygger berörde i sin föreläsning under stämman om domaren och hans uppgift, nämligen att mannen växer med uppgiften. Ej sällan ser man notarier, om vilka man haft anledning tro, att de ej skulle gå i land med domarvärvet, genom anspänning av sina yttersta krafter rycka upp sig, psykiskt och intellektuellt, i sådan grad, att de med heder bestå provet — och detta icke blott för ett eller två ting utan med verkan för hela livet. De ha med ett slag blivit medvetna om att de duga någonting till, de ha fått självförtroende, och det var kanske allt som behövdes men också nödvändigt behövdes för att de med framgång skulle kunna gå vidare på sin tilltänkta juridiska bana.

Till sist några lex-ferenda-synpunkter på den praktiska utbildningens problem. Vi svenskar stå inför en fullständig processreform, som visserligen ännu hägrar långt i fjärran, men om vilken man dock vet, att den kommer att införa en modern process, grundad på muntlighet och omedelbarhet som huvudprinciper. Om denna reform skall komma längre än till lagbokens papper, så är det viktigare, att man griper sig an med uppgiften att skapa en juristkår, som är i stånd att handhava en modern process, än att man skapar nya former i stället för de hävdvunna. Jag hör visserligen till de yngre jurister, som med längtan se fram emot den nya processordningen, vars konturer vi börja skymta, men jag har fullt klart för mig, att vad vi verkligen behöva långt mer är en reform av människorna än av formerna. I så måtto måste jag giva borgmästare Lindhagen mitt varma erkännande för att han senast vid juriststäm-mans fest på rådhuset fört denna synpunkt i förgrunden. Principiellt sett synes avståndet icke vara stort mellan hans uttalanden då och justitierådet Tryggers starka hävdande i den nyss berörda föreläsningen av förståelsen för människorna och det levande livet som en av domarens viktigaste egenskaper. Ifråga om den praktiska utformningen av de gemensamma grundidéerna torde däremot åsik-terna gå isär, och jag är rädd för att borgmästare Lindhagen själv icke är i stånd att visa huru den ideala juridiska moral han predi- kar skall bliva levande verklighet för mer än ett försvinnande fåtal människor.

Jag skall emellertid icke här ge mig in på frågan om den ju-ridiska ungdomens moral-filosofiska utbildning och utveckling såsom väsentligen fallande utanför ämnet. Den hör till större delen till den teoretiska utbildningen, ty det är givetvis den akademiske lä-

rarens uppgift att vid behandlingen av sitt ämne göra rättvisans idé och rättens funktion i den mänskliga sammanlevnaden klar och levande för sina elever och därigenom uppfostra dem till jurister i anda och sanning. Men naturligtvis är det också betydelsefullt, att den fortsatta praktiska utbildningen ligger i händerna på vidsynta män av den typ justitierådet Trygger uppställt som den gode domarens. I detta hänseende lär emellertid ingen tvångsvis genomförd reform kunna uträtta något, ty varje ungdomens ledare fyller säkerligen sin uppgift så gott han kan, och ingen kan förmås att verka utöver måttet av sina krafter.

Innan jag slutar, vill jag blott framföra ett par praktiska, kanske prosaiska önskemål. Det synes mig vara av stor vikt, att de jurist studerande och de unga juristerna på ett bättre sätt än nu bibringas icke blott kunskaper utan också alla de färdigheter, som äro nödvändiga för att kunna använda kunskaperna i det praktiska livet. Det vore t. ex. önskvärdt, att en jurist kandidat vid tiden för sin examen behärskar sitt eget modersmål på ett någorlunda tillfredsställande sätt. Man behöver dock icke läsa många underrättsprotokoll för att finna, att åtskilliga jurister ännu då de blivit förordnade som domare, skriva en allt annat än tillfredsställande svenska. Här föreligger en uppgift, som skolan borde fylla, men där den icke gör det, synes det mig, att universitetet skulle ingripa. Så sker visserligen redan nu i någon mån därigenom att åtskilliga professorer anordna seminarieövningar med författande av uppsatser. Tyvärr medhinner dock därvid i allmänhet icke den språkförbättring, som skulle behövas.

Men en jurist behöver icke bara kunna skriva sitt modersmål, han bör också kunna tala det. Särskilt i vårt land är intresset för talandets konst annat än som konstnjutning från åhörarbänken ofantligt ringa. De goda egenskaperna anspråkslöshet och självkritik ha hos oss i det avseendet drivits för långt och alstrat blyghet och tafathet. Härutinnan är det, enligt mina intryck från deltagandet i många studentkongresser, vida bättre ställt i våra grannländer. Man skall icke nu kunna invända, att värtalighet ofta icke är annat än frasgrann retorik och munväder, och att den kanske rent av är farlig, därför att det bestickande talet ofta nog ej uppbäres av ett lika övertygande innehåll. I de nordiska länderna ha vi tillräckligt med kritik och nyktert omdöme för att kunna till sitt värde uppskatta det talade ordet. Säkert är, att en jurist alltid har stor nytta av att vara god talare, och att den blivande muntliga processen med nödvändighet kommer att giva ett stort försteg åt dem, som kunna på ett gott sätt göra ett muntligt anförande, framför dem, som endast kunna skriva vad de vilja framföra.

Mycket skulle ännu vara att tillägga om allt, som den unge juristen borde lära sig, innan han kan anses utbildad, men jag har redan tagit alltför mycket av den utmätta tiden i anspråk och måste sluta här. Jag hoppas, att det ärade auditoriet, trots den nödvändiga knappheten i min framställning, uppfattat vad jag velat ha fram

som det väsentliga i den praktiska juristutbildningen: icke blott utveckling av specialiserad juridisk-teknisk färdighet utan en brett lagd utbildning av karaktär och personlighet, uttrycksmedel och uppträdande. Den praktiserande juristen skall, när han är som bäst, vara något av en skådespelare, som kan spela på alla de mänskliga egenskapernas strängar, något av en läkare, som helar sår och lindrar plågor, och något av en präst, som är genomträngd av sitt kalls ansvar och höga uppgift. Det är ett yrke, till vilket icke så många äro kallade och ännu färre utvalda, men den, som lyckas bli jurist, har, efter min tro, fått en livsuppgift, som skänker mer innehåll åt livet och större glädje i arbetet än något annat, och för vilken det därför är väl värt att offra några år till grundlig utbildning.

Overretssakfører CARL JACOB ANDERSEN, Oslo:¹

I. Mine bemerkninger som indleder fra norsk side falder i to hoved-avsnit. For det første skal jeg søke at gi en skildring av den praktiske juristutdannelse slik som den for tiden er hos os; i den del av min fremstilling skal jeg bestræbe mig paa at være objektiv. For det andet skal jeg gi en vurdering av den ordning vi har; og da er det min subjektive opfatning jeg skal søke at faa frem. — Spørsmålet om eksamensordningen skal jeg ikke ta op; naturligvis er det et viktig og et interessant spørsmål; men eksamen er jo dog ikke noget ledd i selve utdannelsen, og spørsmålet falder derfor saavidt jeg forstaar utenfor rammen av det opstilte diskussionsemne.

Jeg skal forsøke at behandle emnet saa praktisk og saa konkret som mulig; nogen præteensioner utover dette har jeg ikke.

II. Først skal jeg altsaa nævne den praktiske juristutdannelse, slik som den i øieblikket er hos os. Og jeg tænker da foreløbig paa den utdannelse man faar før man tar eksamen.

Ved universitetet — hvad faar man der av praktisk utdannelse? Uten synderlig unøiagtighet tror jeg man kan si at man intet faar. Men da maa jeg riktignok for ikke at bli misforstaat antyde litt nærmere hvad jeg mener med praktisk juristutdannelse.

Til den praktiske juristutdannelse vil jeg nemlig ikke regne de seminarieøvelser, opgavekurser, gjennomgaaelser av praktiske retstilfælde o. s. v. som vi ved vort universitet har ganske meget av. Forskjellen mellem disse praktiske øvelser og det virkelige liv er for stor til at man med rette kan regne dem som ledd i den praktiske juristutdannelse. De hører — som advokat Ahrnborg nævnte — nærmere til den teoretiske utdannelse. Det er ganske vist en overordentlig heldig form for teori — men teori. Jeg sigter da først og fremst til opgavekursene; de andre former har jeg tildels mindre tro paa. Det tør forsaavidt være

¹ Da jeg ikke hadde noget manuskript til mit indlæg, har jeg varet henvist til at utarbeide dette referat efterpaa, dels paa grundlag av de spredte notater jeg hadde og forøvrig efter hukommelsen. At referatet under de forhold ikke gjør krav paa nøiagtighet, siger sig selv. I hovedsaken tror jeg dog gjengivelsen skulde være korrekt.

ganske illustrerende at nævne hvorledes det gik hos os med et forsök paa at demonstrere det praktiske liv ved at arrangere retssaker med studenter som aktörer — som parter, vidner, advokater og dommere. Det begynde meget stivt og höitidelig; men det endte som studenterkomedie; betegnende nok var en av hovedspersonene i den sidste av disse retssaker ikke engang jurist; derimot var han fremragende som komiker.

Et andet moment man ogsaa maa ta i betragtning for at bedömmesituationen rigtig, er den omstændighet at motsætningen mellem teori og praksis hos os er liten. Det kan vel igjen trænge sammen med at vort universitet ligger i en handelsby og ikke i et Greifswald. Vore professorer staar i livlig kontakt med det praktiske liv — de avgir responsa, og de sitter ofte som ekstraordinære assessorer i Höiesteret. Jeg vil ikke si at denne tingenes tilstand bare har gode sider; der er en viss fare for at professorenes praktiske virksomhet kan bli saa stor at deres lærergjerning lider under det; men den har ialfald den uomtvistelige og væsentlige fordel at den hindrer videnskapen i at bli livsfjern.

Heller ikke utenfor universitetet faar den vordende jurist synderlig föling med det praktiske retsliv under sin studietid. Det var tidligere forholdsvis almindelig at juridiske studenter arbeidet paa advokatkontor. Nu er det sjeldnere, og det tror jeg man skal være glad for. Det arbeide disse studenter fik, blev gjerne det rene kontorarbeide — nyttig i og for sig naturligvis, men av forsvindende betydning for deres utdanning som jurister. Naar institutionen endnu forekommer, har det sikkerlig den rent prosaiske grund at der jo er mange studenter som har vanskelig for utkommet. Men selv under den synsvinkel set er disse stillinger neppe attraaværdige. Fiktionen om at de er lærestillinger har nemlig en tendens til at trykke lösnivaet; de fleste vil derfor sikkerlig se sig bedst tjent med andet arbeide om de kan faa det.

Det blir altsaa först og fremst efter eksamen den norske jurist faar sin praktiske utdanning; og den faar han paa en meget effektiv maate.

Det første skridt paa hans bane er normalt at han kommer ut som »edsvoren» fuldmægtig hos en underdommer. Raskere eller langsommere blir han saa under sin principals ledelse utdannet som dommer; hvor selvstendig hans stilling blir, beror naturligvis meget paa hans principal. Jeg har indtryk av at den oftest er temmelig selvstendig; og blir principalen syk eller har han ferie, er det kurant at fuldmægtigen konstitueres i hans sted og altsaa skjötter dommerkaldet helt paa egen haand — hvis det da ikke dreier sig om en mere langvarig ledighet eller fuldmægtigen har vist sig ganske uskicket til sin gjerning. Hvad der altsaa sker, er — om man vil uttrykke det saa — at man faar laane domstolene til forsöksapparat og domstolenes klientel som forsöksobjekter. At dette fra et utdannelsessynpunkt er en fortrinlig ordning, ligger i dagen; men jeg tror heller ikke at systemet har andre ulemper som er værd at nævne — man hörer ialfald ikke klager over at det paa nogen maate skulde sætte retssikkerheten i fare. Og selv om det ikke altid er saa let at utöve en underdommers funktioner — de er mangfoldige og höist forskjellige av karakter — naar man er

22 aar og ser yngre ut, saa er det ialfald lærerikt. — Naturligvis er det ingen indvending mot systemet at der for tiden er overproduktion av jurister og at det derfor er vanskelig at faa en stilling som edsvoren fuldmægtig; man kunde med like stor ret criticere medicinernes kliniske undervisning ut fra det faktum at der for tiden »ikke er nok syke», som det heter i medicinerjargonen.

Efter sin fuldmægtigtid kommer saa de unge jurister ut i sit praktiske verke, hver i sin gjerning; og de fortsætter at lære i livets skole. Og der lærer man virkelig; for der er man nödt til at lære.

III. Jeg skulde sa gaa over til vurderingen av den ordning som er raadende hos os; i virkeligheten har jeg jo imidlertid allerede forlængst bekjendt kulör — den skarpsindige tilhörer vil neppe være i tvil om at min konklusjon vil gaa i favör av den ordning jeg har skizzert. Det staar imidlertid tilbake at gjøre nærmere rede for de grunde som taler til fordel for den — og de er mange. Naturligvis mener jeg ikke at der ikke er detaljer jeg ogsaa for min personlige del kunde ønske anderledes. Men en detaljdröftelse nytter det selvsagt ikke at gaa ind paa her; det er de store principper man faar söke at veie mot hinanden.

Jeg skal da först og fremst nævne en rent ydre grund som gjør det naturlig at begynde med det teoretiske studium. Teorien er jo det fælles, det almindelige; praksis er det specielle, det differentierte. Hvordan skulde man saa egentlig gjennomføre en ordning med den praktiske utdannelse för eller samtidigt med den teoretiske? Skulde alle lære litt av hvert? Det vilde aabenbart være spildt möie — det vilde kræve meget arbeide, og værdien av at kunne halvveis litt fra alle omraader er vel temmelig problematisk — om man ikke vil gaa saa langt som til at karakterisere det som direkte farlig. Eller skulde man kræve at den vordende jurist fik en virkelig grundig praktisk utdannelse paa alle fagomraader? Det kunde kanskje lyde lokkende, men det er jo aabenbart helt ugjennemförlig; en slik overutvikling vilde i virkeligheten gjøre den juridiske utdannelse ubrukbar — den vilde bli saa langvarig og saa dyr at livet ikke vilde kunne by den tilstrækkelige valuta. Naturhistorien byr paa nok av lærerike eksempler: mammuten er forsvundet — den var for stor og for stærk; dragen er död — og det er ikke Sankt Görän som har dræpt den; den er död fordi den var for vel utviklet; den ene dyreart efter den anden er bukket under knuget ned av tyngden av sit eget panser; apparatet er blit for stort — og saa fik man den triste lodd at man sat i al sin magt og herlighet og sultet ihjel. De som vil at folk skal lære hver enkelt av de mangfoldige ting som kan tænkes at komme dem til nytte i deres fremtidige virke — se til at de ikke bereder sine utvalgte den samme skjæbne!

Nu kunde man naturligvis tænke sig tredje utvei, den nemlig at den juridiske student allerede under sin studietid skulde ha valgt sit fremtidige yrke og söke sin praktiske utdannelse jevnside med den teoretiske med sit specielle maal for öie. Men heller ikke det vilde være tilfredsstillende. Det er viktig at dette valg skytes ut saa længe det overhodet er mulig; valget av speciale inden jussen beror jo nemlig i höi

grad paa evner som dels slet ikke kan forutsættes at være utviklet i 18—20 aarsalderern, og som man ialfald ikke kan vente at folk flest skal være sig bevisst i den alder. Men det vilde jo være en ulykke om man skulde maatte træffe dette viktige valg saa at si i blinde, for kanskje en gang at opdage at man har hat fuldstændig feil — og staa overfor valget mellem at avskrive som spildt en utdannelse som for mere end en kræver virkelige ofre, eller at fortsætte sin bane med bevisstheten om at være kommet paa urette plads i livet.

Jeg nævnte en passant at en overfladisk »praktisk utdannelse» kan bli direkte farlig. Det lyder kanskje som et paradox — hvad det da ogsaa er. Men hvad jeg mener er dette: Det er farlig at la folk faa et seksmaaneders kursus i menneskekundskab; for da gaar de folk kanskje hen og tror de er menneskekjendere. Og — for atter at sætte saken paa spidsen — jeg regner det som en fordel ved vor utdannelsesform at vi naar vi forlater universitetet vet hvor meget vi ikke vet. For det vil jeg gjerne hæ understreket: Selvsagt er jeg klar over at en jurist hos os langtfra er færdigutdannet naar han tar sin eksamen; han gaar bare fra en skole over i en anden — han gaar over i livets skole. Og i den skole blir man ikke færdig før man er færdig med livet.

Et rent teknisk hensyn som jeg mener taler til fordel for vor ordning har man i den omstændighet at den praktiske utdannelse kræver en viss modenhet — større end man vanligvis kan vente den i 18-aarsalderen. Med den teoretiske er det snarere omvendt; den ligger netop særlig vel tilrette for den som netop er færdig med skolegangen. Der vil jo i den teoretiske del blandt andet nødvendigvis bli ikke saa rent litet av hukommelsesstoff; og at ævnen til at lære slikt er bedre naar man er 18 aar og har sin skoletræning end naar man er 25, kan der vel ikke være tvil om. Ved at ta den teoretiske utdannelse først og den praktiske siden opnaar man altsaa at avpasse utdannelsen særlig godt efter den menneskelige utviklings stadier.

Og desuten — den praktiske virksomhet kræver ialfald et visst maal av teori; jeg mener den praktiske virksomhet som overhodet har nogen værdi. Uten den oversigt over stoffet som man ikke kan ha før man ialfald i hovedtrekkene er fortrolig med teorien, vil man jo være ganske uskikkert til ethvert nogenlunde selvstændig praktisk juridisk arbeide; og det er det selvstændige arbeide man skal lære av.

Endelig maa man ikke glemme de økonomiske hensyn, som meget sterkt taler for den ordning jag har skizzert. Dels gjør dette sig gjældende fra samfundets synspunkt; det er selvfølgelig en vinding at de folk samfundet gir en dyr utdannelse, nogenlunde snart blir istand til at gjøre nytte for sig. Men fordelene er sandelig ikke mindre om man ser tingen fra den enkeltes standpunkt. Naar man kommer op i 25-aarsalderen hænder det f. eks. — jeg kommer ind paa et omraade hvor jeg ikke har den fornødne erfaring, men det er sikkert nok — det hænder at man faar lyst til at gifte sig. Og da er det unegtelig en fordel at ha et levebröd; og jeg synes ogsaa at man efter 18—20 aars læretid skulde ha et billig krav paa det.

IV. Jeg har nu søkt at gi en fremstilling av vor ordning, og at gi

min vurdering av den. Jeg skal tilslut gjøre et par spredte bemerkninger til advokat Ahrnborgs indledningsforedrag.

Jeg maa nemlig tilstaa at jeg har vanskelig for at dele hans begeistring for den tyske utdannelse som han skildrer. Der hadde de et saa ualmindelig praktisk grep paa utdannelsen, sa han. Men prøvestenen er vel egentlig om de jurister som har gjennomgaat denne utdannelse faar det praktiske grep paa livet. Det er frugtene man skal kjende træet paa. Og frugtene er vel i dette tillfælde ingen ubetinget reklame. Jeg indrømmer at jeg er uten førstehaands viden, og at det kanskje er noget vage indtryk jeg bygger paa. Men med alt det gode der kan siges om de tyske jurister tror jeg dog ikke fortrinsvis det er den praktiske sans som udmerker dem. — Jeg tror ogsaa der er en viss fare ved at gjøre tingene altfor enkle; jeg tror man allerede kan konstatere det inden den juridiske literatur, som iallfald hos os undertiden viser en noget sterk skjønnerliterær tendens.

Det er selvfølgelig ikke helt behagelig naar man i et fremmed land skal vurdere sin egen ordning at maatte tilstaa at man er saa vel tilfreds med den; det vil let bli opfattet som selvgodhet. Jeg kan imidlertid ikke komme forbi det: Jeg synes vor ordning paa dette omraade bygger paa riktige principper; men jeg er fuldt paa det rene med at jeg ikke dermed gir uttryk for nogen enstemmig opfatning blandt de norske jurister; det er bare min egen opfatning jeg gjengir, den og den alene. Og naar jeg her git den en saa tilspidset — jeg kan gjerne si outreret — form, er det ærlig talt med den bestemte hensigt at egge til motsigelse, at faa tingene under debat. Maatte ialfald det lykkes!

Hovrättsauskultanten LAURI BORENIUS, Helsingfors:

De båda föregående inledarna ha på ett synnerligen förtjänstfullt sätt behandlat dagens diskussionsämne och därvid i främsta rummet tagit i betraktande de i Sverige och Norge rådande förhållandena. Det har givits åt mig i uppdrag att redogöra för motsvarande förhållanden i Finland.

För att närmare kunna fördjupa sig i själva spörsmålet, måste man först i all korthet taga i betraktande den nödvändiga förutsättningen för att det alls kan bli fråga om någon *praktisk* juristutbildning, d. v. s. universitetsutbildningen. Dess avsikt är icke att meddela ungdomen juridiskt vetande såsom något i och för sig nyttigt. Dess ändamål är konkret; därmed avses i främsta rummet att tillförsäkra staten och samhället dugliga tjänstemän, kompetenta domare etc. Det levande livets behov äro så mångahanda, att redan universitetsundervisningen måste taga hänsyn till dem. Det är därför nödvändigt, att de juridiska studierna i någon mån specialisera sig, och härvidlag måste i främsta rummet skillnad göras mellan den förvaltningsrättsliga och den rent juridiska utbildningen.

Detta har man också vid det finska universitetet tagit i betraktande. De juridiska examina äro numera, efter det att den gamla kameralexamen avskaffats, delade i tvenne huvudriktningar, näm-

ligen en förvaltningsrättslig och en rent juridisk. Ända till år 1922 hade man i Finland tvenne förvaltningsexamina, en lägre och en högre, av vilka den förra främst var avsedd för lägre tjänstemän, såsom länsmän, kanslisterna etc., den högre åter för tjänstemän i de olika ministerierna, länsstyrelserna, centrala ämbetsverk etc. Den andra huvudriktningen hade endast en examen, den s. k. rättsexamen, vilken utgjorde kompetensvillkoret för alla domarebefattningar i landet och som även var den vanligaste för jurister, som ägnade sig åt advokat- eller affärsverksamhet. Självklart är, att dessa båda examina kunde förenas, antingen sålunda, att vardera togs särskilt för sig eller sålunda, att de sammanfogades till en gemensam examen, den s. k. jurisutriusquekandidatexamen, vilken, i synnerhet som den innefattade något mera än förvaltnings- och rättsexamina tillsammans, gjorde en jurist fullt kompetent för varje slag av juridisk verksamhet.

År 1922 gjordes en väsentlig omorganisation beträffande de juridiska studierna. Den förvaltningsrättsliga utbildningen ansågs vara för vidlyftig, varför de båda förvaltningsexamina avskaffades och i stället för dem infördes blott en enda examen, den s. k. lägre rättsexamen. Den gamla rättsexamen utbyttes mot den s. k. högre rättsexamen, och jurisutriusquekandidatexamen avskaffades. I stället för den har man i Finland nu endast juriskandidatgraden, vilken utdelas åt dem, som med vissa berömliga vitsord avlagt högre rättsexamen. Jurisutriusquelicentiatexamen, som före 1922 fordrade vidlyftiga tentamina, är såtillvida förenklad, att för den fordras utom juriskandidatgrad och en tids praktisk verksamhet blott en doktorsavhandling jämte disputation.

För tillfället är det åter fråga om att ändra de juridiska studierna såtillvida, att den redan färdiga juristen efter en tids praktisk utbildning måste avlägga en mogenhetsexamen, varefter han först skulle vara fullkomligt kompetent. Högre rättsexamen skulle enligt förslaget vara det gemensamma kompetensvillkoret för både den rent juridiska och den förvaltningsrättsliga statstjänsten, men den fortsatta utbildningen skulle dela sig, varför även mogenhetsexamen skulle vara antingen rättsämbetsexamen eller förvaltningsämbetsexamen. Den förra skulle då utgöra kompetensvillkoret för alla domareämbeten etc., den senare åter för erhållande av tjänster vid de olika ministerierna, centrala ämbetsverk etc. Även har det uttalats en åsikt att juriskandidattiteln i dess nuvarande mening borde avskaffas och ersättas med t. ex. jurislicentiatgrad. Detta därför, att juriskandidattiteln i de utomnordiska länderna motsvarar ungefär våra preliminära studier, varför den icke i dess nuvarande mening kan anses som fullt ändamålsenlig.

Men redan organisationen och handhavandet av den vetenskapliga juristutbildningen bör vara sådan, att i främsta rummet praktiska syftemål beaktas. Det var icke genom katederuppläsning, som de romerska rättslärderna skapade sina ryktbara skolor, utan framför allt genom samtal, dryftande av rättsliga spörsmål, uppövande av logisk

tankegång och retorik. Detta måste, enligt min åsikt, även den moderna universitetsutbildningen taga i betraktande. Den måste taga hänsyn till det praktiska livets krav och det mål, vartill all juristutbildning skall sträva, nämligen att tillfredsställa det mänskliga samhällets behov av dugande jurister.

Förrän den unga jurisstuderanden får börja med sina rent juridiska studier, måste han erhålla en allmän kulturell utbildning. Enligt gällande fordringar i Finland måste han först avlägga vissa tentamina i historia och filosofi, och först därefter får han börja med de juridiska studierna. Före 1922 års omorganisation började en jurisstuderandes praktiska utbildning strax efter dessa preliminärers avläggande. Han måste då under en termins tid följa med underdomare på tingen, d. v. s. föra memorialet enligt diktamen och sätta upp enklare protokoll, såsom lagfarts- och inteckningsprotokoll samt fängförpassningar, dom-fataljelängder etc. För att göra detta s. k. tingsföljande så ändamålsenligt som möjligt infördes år 1922 den synnerligen nyttiga ändring, att tingsföljandet blev tillåtet först efter det att vederbörande avlagt preliminära tentamina i civil-, straff- och processrätt. Denna ändring var enligt min åsikt synnerligen viktig. Före år 1922 voro nämligen den blivande juristens kunskaper jämförelsevis små, då han började sin första praktiska utbildning. Nu i stället kan den unga juristen redan de juridiska huvudgrunderna och är sålunda i tillfälle att tillämpa sina fackkunskaper på de konkreta rättsfallen, som han dagligen har framför sina ögon.

I det nya förslaget har detta tingsföljande helt och hållet avskaffats. Detta anser jag för min del vara synnerligen misslyckat. Det är ju just under denna tid den unga juristen får en inblick i den praktiska juridiken, och detta anser jag vara absolut nödvändigt för honom, förrän han börjar med sina slutliga tentamina. Därför är det synnerligen önskvärt, att förslaget beträffande denna punkt ändras.

Efter tingsföljandet börja de slutliga studierna, vilka i Finland i övervägande grad äro av rent vetenskaplig art. Det enda som möjligen kunde jämföras med praktisk utbildning, är de uppsatser samt den avhandling, vilka en jurisstuderande måste skriva förrän han får börja med sina sluttentamina. Det praktiska kommer dock härvid endast i synnerligen begränsat omfång i betraktande, då dessa uppsatser för det mesta äro grundade endast på de föreläsningar jurisstuderanden åhört och den begränsade litteratur han studerat. Beklagligt nog ha vi i Finland inga seminarieövningar i egentlig bemärkelse. Jag är övertygad om att just dessa övningar i synnerligen stor grad skulle hjälpa till att utveckla den unge juristens tankeförmåga. Det enda som i Finland möjligen kan sägas motsvara seminarieövningar, är de möten, som den juridiska studentfakulteten månatligen anordnar. Dessa möten äro på intet sätt obligatoriska utan varje jurisstuderande kan besöka dem efter förgottfinnande. Vid dessa möten hålles vanligen ett eller flera föredrag

och vanligen refereras några intressanta rättsfall, varefter mötesdeltagarna äro i tillfälle att diskutera de berörda frågorna.

Det som enligt min åsikt är synnerligen nyttigt ur praktisk synpunkt, är de s. k. rättsfallsövningarna i olika ämnen, främst de i straff- och processrätt, vilka särskilt äro ägnade att främja utvecklingen av det juridiska formsinnet och den logiska tankegången.

Detta är allt vad vi i Finland ha av praktisk juristutbildning i samband med universitetsstudierna. Efter avläggandet av högre rättsexamen är det vanligt, att den färdigblivna juristen skriver in sig vid någon hovrätt som auskultant. Härefter börjar också hans verkliga praktiska utbildning. Under en tid av vanligen ett år skall den unga auskultanten åter följa med på tingen och under mellantiderna arbeta på domsagokanslierna. Denna gång fungerar han i allmänhet icke mera såsom memorialist, utan snarare som domarebiträde. Det är t. ex. i vissa domsagor anordnat på det sätt, att auskultanterna på egen hand taga emot och provisoriskt godkänna s. k. anmälningsärenden, såsom lagfarts- och inteckningsansökningar m. m. Efter att ha på detta sätt fått förkovra sitt vetande och även tillämpa den vetenskapliga undervisningen i praktiken, kan auskultanten redan efter ungefär ett år få förtroendet att som t. f. handha domhavandens åligganden och själv fungera som ordförande vid häradsrätten, att börja med vid urtima ting, därefter vid lagtima ting. Efter att ha suttit fyra eller i undantagsfall tre lagtima ting och varit en bestämd tid, vanligen 2 å 3 år, auskultant, erhåller den unga juristen vicehärads hövdingtitel och anses därmed vara fullkomligt kompetent. Tidigare var det ofta vanligt att auskultanten någon tid måste arbeta även vid hovrätten, men detta har blivit allt mera sällsynt. Någon obligatorisk tjänstgöring vid överrätterna hava vi i Finland beklagligt nog icke.

Enligt det nya förslaget är det, såsom jag tidigare nämnt, meningen att uppställa tvenne s. k. ämbetsexamina, en rättsämbetsexamen och en förvaltningsämbetsexamen. I vardera skulle då ingå vissa tentamina, men dessutom skulle det fordras en viss praktisk verksamhet, för den förstnämnda såsom biträde hos underdomare under $1\frac{1}{2}$ års tid och för den senare såsom tjänsteman vid ett ämbetsverk. Självklart är, att man inte skulle vara tvungen att utbilda sig endast i den ena riktningen, utan kunde man, om man så ville, avlägga båda dessa ämbetsexamina.

Jag sade nyss, att den unga juristen, som vunnit vicehärads hövdingtitel, därmed blivit fullt kompetent. Detta betyder inte att det för honom vore absolut nödvändigt att få denna titel. Tvärtom har utvecklingen gått därhän, att han ofta genast efter avlagd rättsexamen börjar med praktisk verksamhet och samtidigt, om möjligt, följer med på ting. Å ena sidan är det ju nog beklagligt, att den nyss färdigblivna juristen icke som förut helt och hållet kan ägna sig åt tingsföljandet, men å andra sidan kan man väl förstå att den långa studietiden, som ofta givit upphov till stora studieskulder,

icke gärna förlänges, utan att den unga juristen känner ett behov att få börja med ett arbete, som kan ge honom hans dagliga bröd. Detta är t. ex. fallet med de jurister, vilka ägna sig åt den diplomatiska banan och som då genast börja arbeta i utrikesministeriet.

Det vanliga är nu för tiden att en ung jurist, efter slutförda universitetsstudier, om möjligt söker sig till någon advokatbyrå. Här komma vi till den synpunkt, som jag gärna ville se diskuteras i dag. Jag avser den praktiska utbildning, som den unga juristen är i tillfälle att få på advokatkontor. Enligt omnämnda nya förslag kan nämligen verksamhet som advokat jämföras med tingsföljandet, m. a. o. vederbörande behöver inte fungera hela den bestämda tiden som domarebiträde utan kan i stället, åtminstone en del av tiden, vara anställd på advokatbyrå och räkna sig även denna tid tillgodo. Detta är enligt min åsikt fullkomligt på sin plats. Men jag ville gå ännu längre. Jag vågar påstå, att en jurist — han må ägna sig åt vilken juridisk bana som helst, även den vetenskapliga — kunde ha en ovärderlig nytta av att tjänstgöra en tid som advokat. Just härigenom skulle han bliva i tillfälle att på ett konkret sätt lära sig förstå det praktiska livets behov. Av egen erfarenhet vet jag, att en ung jurist först i början ofta kan känna sig ganska bortkommen, då han blir ställd inför den praktiska juridikens ofta ganska svårlösta uppgifter, och även huru försiktig man ofta får vara med att tillämpa vetenskapliga teorier i praktiken. Allt detta skulle den unga juristen, åtminstone till en stor del, bäst kunna lära sig just under den tid han arbetar som advokat, och dessutom tror jag, att denna verksamhet är den bästa att utveckla hans initiativförmåga. Jag vill härmed ingalunda påstå, att detta skulle vara det allena saliggörande, utan blott framhålla det som en viktig, för att inte säga nödvändig beståndsdel av den praktiska juristutbildningen. Tjänstgörandet å en advokatbyrå borde därför enligt min mening göras obligatoriskt. Men för att detta skall vara möjligt, fordras det att advokatväsendet hos oss väsentligen omorganiseras. Vi veta ju alla, att vi i de nordiska länderna, åtminstone i Sverige och Finland, icke hava någon legaliserad advokatkår, utan advokatycket får utövas av nästan vem som helst. Jag vill inte ingå på att närmare redogöra för de nuvarande förhållandena. Det må vara nog med att säga, att enligt Finlands nu gällande lag får såsom rättegångsombud nyttjas varje välfrejdad och redbar person, som ej under målsman står. Det fordras alltså inga speciella kvalifikationer. Men å andra sidan ställer dock 1734 års lag vissa fordringar på rättegångsombuden och erkänner obetingat dessa som ett för rättsvården nödvändigt organ. Därför torde man kunna hoppas, att det nuvarande tillståndet inte kommer att räcka länge, utan att den början som gjorts med att Sveriges advokatsamfund och senare Finlands advokatförbund grundats, skall fortsättas sålunda, att advokatväsendet ombildas till ett under statlig uppsikt och kontroll stående organ. Sedan rättegångsordningen ändrats på ovan-

nämnda sätt, d. v. s. då endast de, som avlagt juridisk examen jämte specialprov, få tillstånd att yrkesmässigt utöva advokatyrtet, kan det enligt min åsikt synnerligen väl sättas i fråga att göra tjänstgörandet vid en av staten legaliserad advokathyrå obligatoriskt för avläggande av en slutlig mogenhetsexamen.

Ett verksamt medel att höja den praktiska utbildningen är även att adjungera den unge juristen turvis vid olika verk. Härigenom vidgas vyerna, och dessutom sporras å ena sidan den unge juristen att vinna meriter, medan å andra sidan överordnade myndigheter erhålla tillfälle att komma underfund med och värdesätta de underordnades duglighet. Därför borde adjunktion i mycket större utsträckning än hittills komma till användning icke blott inom domstolsväsendet utan även inom förvaltningen. Men för visso bör tillika allt mångsyssleri stävjas. Och för att detta må bliva möjligt, är det nödvändigt, att den färdigblivna juristen tillförsäkras sådana ekonomiska förmåner, att han under sin praktiska utbildning verkligen kan komma till rätta utan bisysslor.

I det nu anförda har jag försökt framlägga de riktlinjer man i Finland följer beträffande den praktiska utbildningen. Såsom min egen åsikt vill jag tillägga, att först när det gjorts obligatoriskt för erhållande av full kompetens på juridikens alla områden att hava tjänstgjort vid både under- och överrätt och tillika att hava varit biträde hos en av staten auktoriserad advokat, först då kan det anses, att den praktiska juridiska utbildningen är någorlunda tillfredsställande.

Som avslutning å mitt anförande vill jag tillägga, att när det göres reformer, och reformer måste det ju göras för att nutidens behov må tillfredsställas, det icke så mycket kommer an på lagarnas förträfflighet. Förbättringen beror ytterst på dem, som komma att använda lagen. Därför måste även den praktiska juristutbildningen alltid ha för ögonen åttonde domareregelns ord, att en god och beskedlig domare är bättre än god lag.

Stud. jur. HOLGER ALGREEN-USSING, København:

Som Indledning maa jeg bede om Overbærenhed for, hvad jeg kan sige Dem. Jeg har endnu ikke sluttet mine Studier og kender saaledes kun paa anden Haand den praktiske Uddannelse, der finder Sted efter Universitetsstudiet. Jeg vil derfor i første Række tale om dette Studium og skal til en Begyndelse skitsere selve Studieordningen.

Som mange af Dem maaske har erfaret — om ikke før saa i disse Dage — er vor Eksamensordning en fra den svenske meget forskellig. Vi deler Eksamen i to Dele, saaledes at vi til I Del har Retshistorie, Nationaløkonomi og Statistik, Statsret og Folkeret og Borgerlig Ret (en indledende og sammentrængt Fremstilling af hele Civilretten). Vi eksamineres i disse fire Fag kun mundtligt og i alle Fag paa en Dag. Studietiden hertil sættes til 2 Aar. — Til II Del

har vi alle juridiske Hovedfag, og efter en Studietid af 3—4 Aar indstiller vi os til en Eksamen, bestaaende af 4 skriftlige Prøver med en Dags Mellemlum og — ca. en Maaned senere — 5 mundtlige Eksaminationer, samlede paa en Dag.

Undervisningen foregaar dels ved Forelæsninger, der er frivillige, offentlige og gratis, dels ved Manuduktør, og dette er den Maade, den langt overvejende Del af Studenterne tilegner sig Stoffet paa. Saavidt jeg har kunnet forstaa, er denne Institution ukendt her i Stockholm. En Manuduktør er en privat Mand, som Regel en ung Kandidat, der gennemgaar et eller to Fag med en Time om Dagen og saaledes, at man er i Hold paa 10—12 Studenter. Jeg tror, man kan sige, at ikke 5 % af de studerende gennemfører Studiet uden Manuduktør, og mindst 80 % har Manuduktør hele Studietiden. — Denne Manuduktion svarer vel i nogen Grad til eller erstatter de svenske *enskilda* Kurser.

Men at saadanne private Jurister — Manuduktører — kan give en saa omfattende Undervisning, hænger sammen med, at vort Lærestof er saa nøje afgrænset. Vi har bestemte Lærebøger og indenfor disse paa Linie bestemt, hvad der fordres. Denne Afgrænsning er dels en Reaktion mod den Tilbøjelighed, Stoffet har til at stige, dels hænger den sammen med vore skriftlige Prøver, der naturligt kræver et mere bestemt afgrænset Eksaminationsfelt.

Af de skriftlige Prøver er de to abstrakte, teoretiske og minder om de svenske, antager jeg. Den tredje er en Prøve paa Eksaminandens positive Kendskab til Lærestoffet og omfatter ca. 10 Spørgsmaal, fordelt i hele II Dels-Stoffet. Den fjerde Opgave bestaar i Løsningen af et konkret Retstilfælde, som Regel taget fra Domssamlingerne. Disse sidste to Opgaver forudsætter naturligt et samlet, ensartet Kendskab til hele Stoffet paa Eksamenstiden.

Ved Universitetet findes foruden Forelæsningerne et Kursus — svarende til det svenske praktiske Kursus, men frivilligt og meget lidt besøgt — hvor der finder Gennemgang Sted af Lejekontrakter, Skøder og andre retslige Dokumenter. Mest benyttet af Universitetets Undervisning er Øvelserne i skriftlige Opgaver. Endvidere maa nævnes et kort Kursus i Polititeknik og Identificering og endelig et Kursus i Bogholderi, det eneste obligatoriske under hele Studiet.

Under Studietiden findes der ikke anordnet nogen Form for praktisk Uddannelse. Faktisk findes der to Former, dels den at være ansat paa Sagførerkontor, dels den at assistere i Studentersamfundets Retshjælp for Ubemidlede. Den første giver næppe nogen større praktisk Øvelse udover det rent kontormæssige, men maa betragtes som et af økonomiske Grunde paatvunget, nødvendigt Onde. Den anden giver paa den ene Side dog noget Kendskab til det juridiske Kontormaskineri og optager paa den anden Side kun en Aften om Ugen, saaledes at den ikke i større Grad kan siges at genere Studeringerne. Og som det vigtigste giver den Lejlighed til at lære forskellige, især de brede, Befolkningslag at kende og sætter ligesom lidt Kød og Blod paa de lærte Retsregler. — —.

Jeg tror ikke, den danske Studieordning giver saa grundigt et Kendskab til Teorien og maaske heller ikke saa selvstændigt et Studium, som den svenske, hvor man kan fordybe sig i et Par Fag ad Gangen. Desuden har den rent studiemæssigt den store Fejl, at der er for længe imellem Eksaminerne, hvilket let opfordrer til at holde fri, eller i hvert Fald tage sig det lidt let, i Begyndelsen af Studiet og lige efter I Del og til Gengæld tvinger til meget forceret Arbejde i Eksamenstiden, noget der ofte trækker vel store Veksler paa Helbredet, bl. a. i Forbindelse med den Nervøsitet, som det at skulle op til en saa omfattende Eksamen fremkalder. — Jeg maa her indskyde, at der i Danmark, baade blandt de studerende og ved Ansættelsen af unge Kandidater, lægges stor Vægt paa Karakteren, hvilket ogsaa afspejler sig i lovbestemte Krav til Dommeres og Sagføreres Eksamenskarakter. F. Ex. er Adgangen til Højesterets Skranke betinget af Iste Karakter. — Til Gengæld for disse Mangler giver den danske Ordning maaske det, at den danske Kandidat i noget højere Grad lige fra Eksamensbordet kan gaa ud i det praktiske Liv og gøre Nytte. Hertil skulde bidrage dels den praktiske (konkrete) Prøve, dels det dermed sammenhængende samlede Kendskab til hele Stoffet, der ogsaa prøves i den ovenfor nævnte tredje Opgave (almindelig Opgave).

Naar en Jurist hos os har faaet Eksamen, plejer han at blive Fuldmægtig, *biträde*, hos en Dommer, Politimester eller Sagfører, eller han faar en Stilling som Sekretær i et Ministerium, i Administrationen. Alle disse Stillinger er lønnede. — For at kunne ned sætte sig som Sagfører skal man være Jurist og mindst 3 Aar have været Fuldmægtig hos en Sagfører, Dommer eller Politimester. — Vejen til Dommerstillingen i Danmark gaar i Reglen gennem Justitsministeriet, og Dommerne er i Reglen ca. 35 Aar ved Udnævnelsen. At saadanne Kancellijurister udnævnes til Dommere menes ofte at have ført til den Ulempe, at Dommeren ved sin Ansættelse i nogen Grad mangler Kendskabet til Landbefolkningen og dens Forhold. Dette og desuden det, at man har følt det som en Fejl, at Administrationens Mænd kunde komme til at staa med mindre Forstaaelse for de Livsforhold, for hvilke de gav Regler, har ført til et Forslag om at kræve, at alle i Administrationen ansatte Jurister skulde gøre Tjeneste mindst to Aar som Fuldmægtige hos Underdommerne eller Underøvrigheden. Lette Forslag er dog endnu ikke gennemført.

Forskellen mellem den praktiske Uddannelse i Sverige og Danmark ligger, saavidt jeg kan se, dels deri, at vore Sagførerkontorer modtager en væsentlig Del af vore unge Kandidater til Uddannelse, dels i det økonomiske, hvor den danske Kandidat øjensynligt staaer en Del bedre. Men dette opvejes for den svenske Kollega delvis ved den et Aar kortere Studietid.

